

Farmor virkade inte ens

Tid och blyertsstreck

av Hanna Ivy Iveslätt

Dedikation

K ä r l e k s b u b b l a n - m a m m a - b a r n

M o l n t u s s - h o n u n g s v a d d

T r ä s k m a r k e r - k o s m o s r y m d

Aldrig överger jag dig

Med ullomsorgens djupstruktur

Intill symbiosens

maximerade spännvidd

(it's all about you)

Tid och blyertsstreck. Jag arbetar i huvudsak med noggranna detaljerade blyertsstreck. Tiden är ett lod i processen. Det skapas en rundgång mellan collage, text och teckning.

I collagearbetet finner jag berättelser och bildvärldar vilka jag sedan transformerar och fördjupar i teckning eller text. Att med sax och lim i handen sprida ut utklipp och fragment över ateljégolvet är en lek.

Som barn var en favorit att tejpa ihop målningar utförda på A4-kopieringspapper och nåla upp dem på väggarna, också berättelser skrivna på skrivmaskin fick samma montering.

Redan då ville jag foga samman delarna i tillvaron genom konsten.

Att arbeta med fragment berör känslan av rotlöshet och vanan till uppbrott som har präglat mitt vuxna liv.

Det berör behovet av att söka nya sammanhang och att med tiden infoga de gamla i de nya, de synliga med de osynliga. Mina bilder är såklart narrativa, men de når till berättelserna på sina egna vägar genom

luckor, skarvar och hålrum.

Detektiven och shamanen är två bilder som beskriver olika kvalitéer i mitt konstnärliga arbete. Min arbetsprocess har en labyrintisk karaktär som utgörs av oförutsedda samband och händelser vars ledtrådar jag

detektivlikt följer upp och shamanlikt växlar jag mellan det medvetna och det undermedvetna.

Jag intresserar mig för sambandet mellan den konstnärliga intuitiva impulsen i sin linda och vad den så småningom öppnar upp för verklighetsuppfattningar, vilka kan spräcka tid och rum.

Förutsättningslösheten är en metod att vaska ur verkligheten det hittills dolda med.

Den konstnärliga handlingen kommer för mig med disciplin och fokus, försjunkhet och **magi**. Det är som om koncentrationen tröskar upp marken för språket att blottläggas och bit för bit upplevas, kanske bit för bit begripas, men inte nödvändigtvis.

Jag gick en sommarkurs i samtidskonst och filosofi på Akademi Valand för några år sedan och under en konsthistorisk överblick deklamerade lektorn att ett magiskt eller intuitivt perspektiv på konsten är uttjänt, att det hör till den förlegade modernistiska uppfattningen om konstnären som upphöjt geni i kontakt med det andliga, till bilden av konstnären som medium och inte som subjekt och aktör. Den nutida konstnären vet vad hen vill säga innan hen gör sitt verk. Tänker först. Är medveten. Vet allt om sitt verk.

Jag satt där i hörsalen och tänkte att jag är en dinosaurie. **Icke-vetande** är centralt i mitt konstnärskap.

Med den konstnärliga handlingen tar jag sikte på något som jag endast fragmentariskt uppfattar och arbetar mig närmre det genom konsten. Det jag tar sikte mot förändras ju närmre jag kommer, ibland genom

att dess helhet blir mer och mer synlig, ibland genom att det upplöses och visar sig i en oväntad form,

ibland genom att upplevelsespektrumet knutet till det jag rör mig mot blir mer utforskat och integrerat.

Mina bilder vet saker före mig. Konsten som process är en alldeles särskild spade att gräva med.

En magisk spade.

En dokumentation av en konstnärlig arbetsprocess i text och bild om det tysta arvets lagbundenheter

I en arbetsprocess i text och bild som jag kallar för ”Farmor verkade inte ens” har jag under flera år utforskat det tysta arvets lagbundenheter i min egen släkts kvinnohistoria och upptäckt att både min farmor och mormor var flyktingar utan att någon talat om det. Den detaljrika teckningstekniken är ett lod och associerar till de generationer av

kvinnor som självklart handarbetat i vardagen liksom till en längtan i min generation att återknyta till det. Arbetet berör känslomässigt arv och upptäckten av outtalande överförda minnen av flykt, förföljelse, främlingskap och exil - i synnerhet i förhållande till moderskapet. Det berör också hur konsten kan vara avgörande för att förstå sig själv, sin historia och sin samtid. Det upptäcker och slår följe med den röda tråden av nedärvt trauma samtidigt som det vill vara en ruptur i den.

Moderspråket

Virka med garn (my grandma's didn't)

Virka ett liv (my mother's wrestling)

Virka ett språk (my graphite task)

textil

vilkorslös kärlek

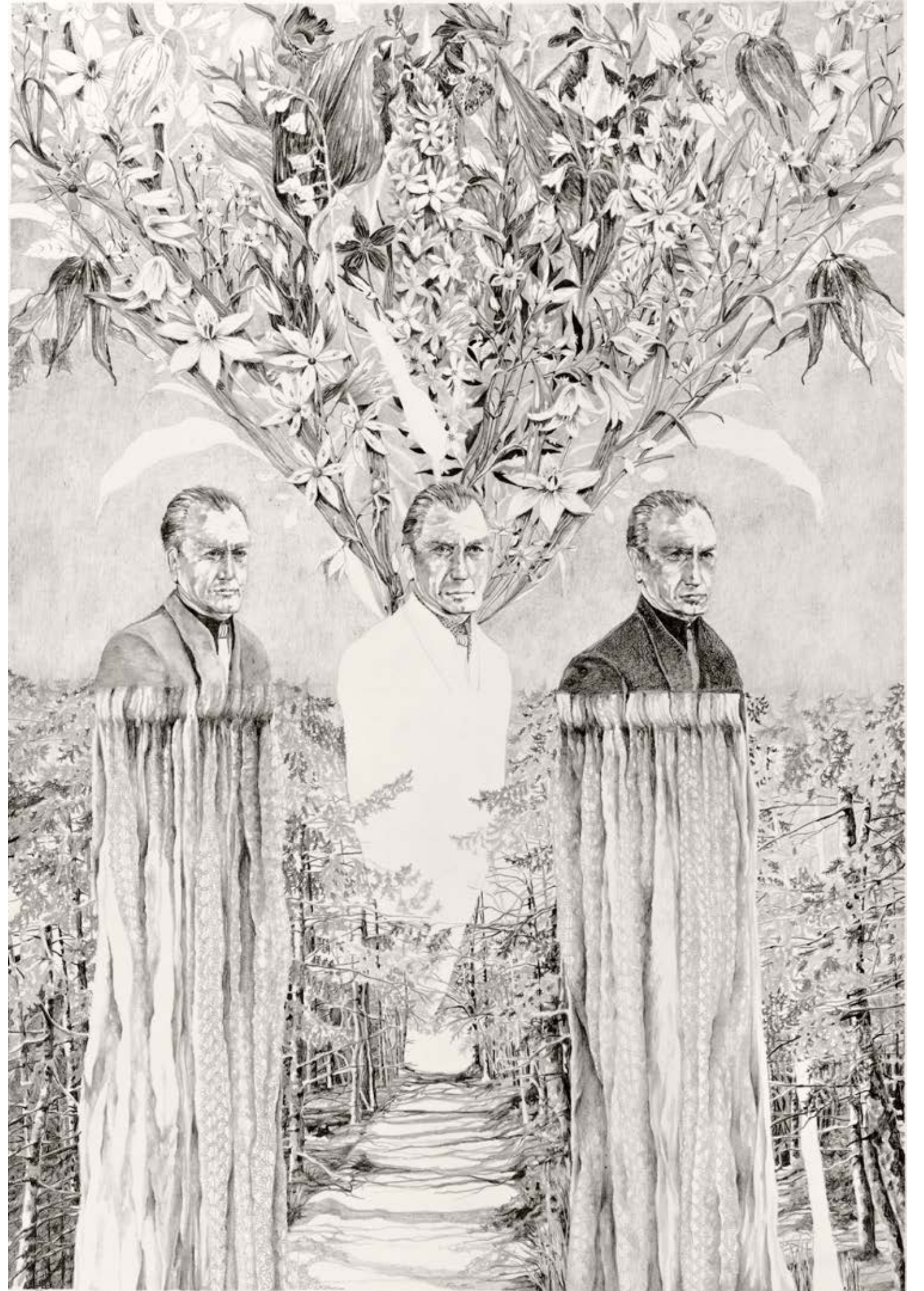
ord

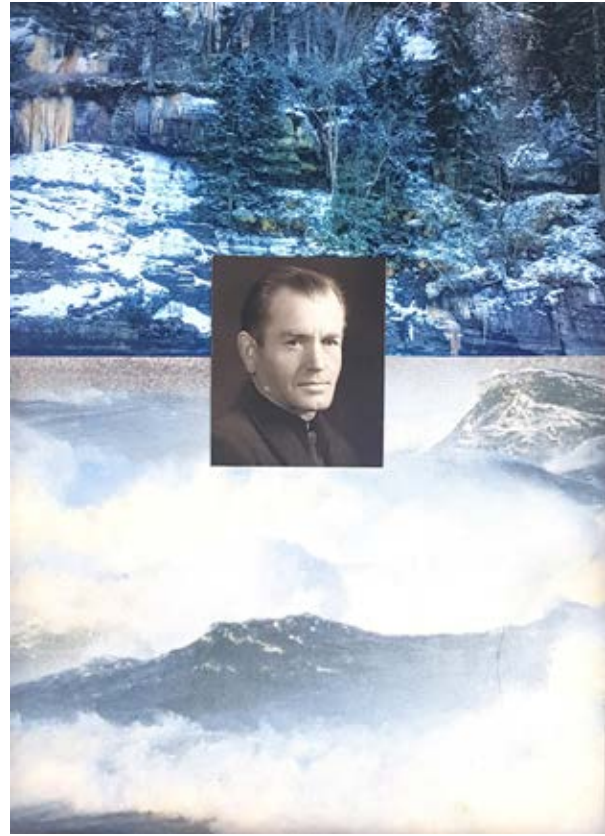
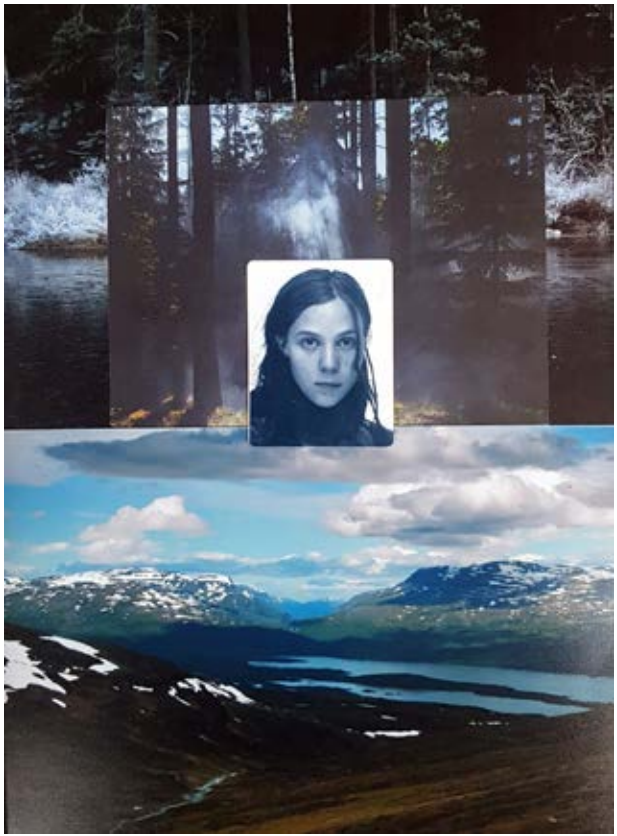
spetsknyppling

luftmaska

(chain stitch)

Jag andas det utsagda som fyller luften kring min mormors judiska bakgrund och tystade historia som flykting från Nazityskland. Jag tuggar det sorgsna i min farmors dova exiltillvaro som invandrare i Sverige efter Finska vinterkriget. Mammans övergivenhet värker i min bindväv. Mormors bitskhet är eksem. Farmors övermoderlighet är pappas tomma blick.

Det här är bitar ur en pågående dokumentation av en konstnärlig arbetsprocess i bild och text som utforskar hur min farmors och min mormors upplevelser av att vara flyktingar, invandrare och mödrar går i arv. Under arbetets gång har inlevelsen i bildernas sinnesstämningar och subtiliteter väckt frågor och tankar vilka i visst mått fått svar och i stort mått ännu är obesvarade.

Mormor bar en själslig svärta och hon övergav min mamma. Svärtan och övergivandet har präglat min mors föräldraskap, liksom mitt eget. Farmors anemiska sorg som flykting från finska vinterkriget lade en tung oförstående filt över hennes exemplariska husmoderliga omsorger i folkhemssverige och hennes känslomässiga exiltillstånd har förts vidare över generationer. Mina arbeten befinner sig i ett tillstånd av längtan efter att få behandla känslorna som omgärdar deras erfarenheter med omsorgsfullhet och skönhet utan att rygga för det mörka.

Hemmafruexil

Farmor dog på försommaren

De hade borstat hennes hår
lagt hennes mest ruttna sida bortåt

Hon var så ledsen innan hon dog
ringde och sa

”Jag är så ensam”

Dislik blick
vilja utspädd som kaffet

Ändå var det hon
som stannat in i det sista

i finska Karelen

Oljemålningen av Imatras fors

hängde ovanför soffbordet

altarbildlikt

Farmor virkade inte ens

Hon sa

”Jag förstår inte”

Hon sa

”Tyckte du inte om kakorna?”

Det började med ett nytt sätt att göra bilder på. Blyertsens långsamma små streck fungerade som ett lod för tanken, en vikt ned i djupet av mitt medvetande. Det gjorde något med mig som var viktigt. Detta nya arbetssätt var meditativt och repetitivt. Det påminde mig om att virka och jag associerade till de generationer av kvinnor som självklart virkade och handarbetade i vardagen och vidare över att varken min egen mamma, farmor eller mormor gjort så. Jag lade märke till att det fanns en tomhet i mig där de inte handarbetat.

Mina feministiska nerver bråkade när jag blev varse att jag, trots min icke-binära skolning, hade ett särskilt band till kvinnorna i min släkt. Bandet var en ruptur men likväl ett band. Jag hade svårt att acceptera detta eftersom jag föraktade både mormor, farmor och mamma på olika vis och ville se mig som fristående från dem. Alla hade de förslösat sina liv, tyckte jag. Mormor till kedjerökande bitskhet i ett känslokallt äktenskap, mamma till bittert hushållsarbete i ett ojämlikt, destruktivt äktenskap och farmor till bomullslenheten i ett förnöjt, bekvämt och stilla äktenskap. Mest föraktade jag och tyckte synd om farmor. Hennes depression under sina sista år hade berört mig illa. Hon var för mig sinnebilderna av ett bortkastat kvinnoliv, en viljelös hemmafru som inte hade utvecklat sitt eget tänkande utanför folkhemmets bekväma kärnfamiljstillvaro. Hon var farmodern som blev tjock och trött bland begonior och Dallas på tv.

Parallellt hade jag som barn älskat att vara hos farmor, hos henne upplevt ett lugn och en fristad. Längtat till henne. Hon var sorgsen och energilös, men kärleksfull, tillåtande och ofarlig och jag fick goda kakor och bullar och plättar med sylt och grädde. Dessutom hade hon förekommit i min tankevärld som en gäckande motsättning sedan jag blivit förälder, eftersom jag som ung, idealistisk, uttröttad och ensamvårdande mamma kunde längta efter att få förenkla tillvaron och glorifiera hemmafruskapet med dess frihet från egna ambitioner. Min samtids ideal att vara självständig, intellektuell och i samhället utlevande slet och rev i mina starka beskyddande modersinstinkter. Åh, att kunna vara i vila och enhet i det lilla som farmor! Som ytterligare smula i smeten fanns min mammas förgiftande förakt för min farmor som uttrycktes under hela min uppväxt. Min förhårdnade mamma som ville att jag skulle vara en pojkflicka i hängselbyxor. Som själv bar svarta kläder, snaggat hår och som inte dolde sitt förakt för prinsessklänningarna farmor gav mig. Mitt eget förakt, samhällets förakt och mammas förakt sammanblandades och förtätades i motstridiga tankar kring farmor och vad hon stod för. Jag upplevde att motsättningarna hade relevans i vår tid, att de speglar utmaningar i skärningspunkter mellan både olika kulturella och olika konstnärliga skiften. Jag ville utforska motsättningarna och lockades att porträttera farmor riktigt vackert och omsorgsfullt. Det kändes rent av trotsigt att göra så.

Svärmors tunga

Elefantöronen hetsade inte

Gullrankan strävade inte

Farmor var i kärnan

i kärnfamiljen

Sprängde inte sig ut

Drogs inte itu

Farmor och kalhygge

“There was a time

when there was a house

a husband and two children

and car summer holidays

Then there was this time

for a long time”

Stolen history

Mormor dog
Jag minns inte när
Mamma gav henne
en chokladbit på dödsbädden och
mormor log mot henne
Hon log mot henne
Sedan fann mamma tidningsutklippet
från Frälsningsarmén 1954
De hade lämnat bort henne
och aldrig berättat

Jag bad mamma
om ett foto på mormor som ung
Hon sa
”Det finns inga”
Sedan stal hon det åt mig
mot morfars vilja

Som barn upplevde jag mormor som ilsken och lynnig och hon var därigenom en tanke att fly ifrån. I och med inlevelsen i bilderna jag tecknade började jag sammanlänka det sparsmakade jag kände till om henne. Hon var född 1931 i Tyskland och flyttade som barn till Österrike. Hon var en tid i England och kom sedan till Sverige någon gång före 1953. Mamma föddes 1954. Mormor verkade vara utan släkt. Hon drack mycket alkohol och kedjerökte. Min mamma kände sig alltid förskjuten. Efter mormors död hittade vi ett tidningsutklipp som visade att mamma varit bortlämnad till frälsningsarmén som bebis. Jag började att ställa frågor till mamma som i sin tur frågade morfar. Morfar var inte särskilt meddelsam. Men så släppte han plötsligt ur sig att mormor var judinna. Hon måste ha upplevt Nazitysklands förföljelser. Ingen hade lagt ihop pusselbitarna. Det vi nu fick veta om mormors bakgrund satte både nya frågor och möjliga förklaringar i rörelse. Förklaringar till svärtan. När jag växte upp talade ingen om flykt, krig eller förföljelse. Det var först genom mina bilder som jag upptäckte hur nära traumat är hos mormor och farmor, via mina föräldrar till mig. Mormors aggressiva kyla mot mamma och farmors fullkomliga hemmafruexil. Jag förstod hur jag som förälder har ärvt både impulsen att förskjuta och att hemmafruexillikt vårda.

Älska mig

Mormor var arg. Håll klaffen!

Mamma är arg. Jävla dig! Jävla alla!

Jag är arg. Låt mig vara!

Vi trodde att mormor kom från Österrike

När mamma var 40 år fick vi veta

att hon kom från Tyskland

När morfar dog fick vi veta

att hon var judinna

Inget mer fick vi veta

Andas genom näsan

Hålla sig i skinnet

Simma med arvstygder

Arvsjublet

What crimes to commit?

Which boundaries to break through?

(Jag bröt alla löften, jag hävde alla band)

River Pines Dark Still

Skuldsorgen är tyst

Min omsorgsiver har sjukdomsbölder

Bli fett och hud

och lev med

bebishål i universum

Join the celebration

Barn luktar moln

Barn luktar havets botten

Jag tog emot

jättelika mammutlika mammalika vingar
ulliga kaveduniga silkeslena bebismjuka ungar

Jag tog bort

Bottentrålning är sömnen som uteblir
sjögräslen barnets nacke

Att överges eller att överge

Det tysta arvets lagbundenheter

knypplar sin tråd

Vi är lammull

Teckningarna

Instar, s. 3-4, 2021, *blyerts på papper, 100x70 cm.*

Blå, s. 8, 2021, *blyerts på papper, 60x40 cm.*

Sepia, s. 10, 2021, *blyerts på papper, 60x40 cm.*

Farmor Östberga, s. 14, 2014, *blyerts på papper, 80x60 cm.*

Farmor Imatra, s. 16, 2014, *blyerts på papper, 80x60 cm.*

Tistlar, s. 18, 2014, *blyerts på papper, 80x60 cm.*

Detaljer ur Farmor Östberga se ovan, s. 19-20

Farmor och kalhygge, s. 23-34, 2014, *blyerts på papper, 100x70 cm.*

Mellan Andetagen, s. 6, 2016, *blyerts på papper, 80x60 cm.*

Bindweed, s. 30, 2018, *blyerts på papper, 60x40 cm.*

Älska mig 2, s. 31, 2018, *blyerts på papper, 60x40 cm.*

Älska mig 1, s. 32, 2018, *blyerts på papper, 60x40 cm.*

Duvträd, s. 34, 2021, *blyerts på papper, 80x60 cm*

Love story, s. 38, 2021, *blyerts på papper, 60x40 cm.*

